

ЖАНДУУ ОКУЯЛАР

**“КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ ММКнын ИШМЕРДИГИНИН ГЕНДЕРДИК
АСПЕКТИЛЕРИ: чакырыктар жана сунуштар”**

базалык изилдөөсүнүн алкагында

Кыргызстан 2023

Бул басылма Европа Бирлигинин финансылык колдоосу менен жарыяланды.
Анын мазмуну үчүн “Социалдык технологиялар агенттиги” КБ гана жоопкерчилик тартат.
Басылма сөзсүз түрдө Европа Бирлигинин көз карашын чагылдырбайт.

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

Анна Капушенко: “Гендердик теңчиликти илгерилетүү үчүн журналисттерге сөз эркиндиги керек”

Гендердик теңчиликти жайылтуу үчүн журналисттерге сөз эркиндиги керек

“Клооптун” башкы редактору Анна Капушенко 10 жылдан ашык журналистика менен алектенет.

Аннанын айтымында, азыр гендердик теңчиликке байланыштуу күн тартиби алыскы планга чыкты, анткени медиага массалык чабуул жүрүп жатат.

“Бир нече мыйзам долбоорлору талкууланып жатат, азыр медиа кызматкерлери жасаган нерсе – бул өздөрүн коргоо. Буга абдан көп ресурс жумшалып жатат, ошондуктан бүтүндөй ММКны жоготуу коркунучу алдында турган учурда гендердик теңчилик темасында ой жүгүртүү кыйын.

Эгерде бизде шарттар, сөз эркиндиги калса жана мыйзамдын чегинде каалаган нерсебизди жасай алсак, анда биз өзүбүздү коргоо жана коопсуз кылуу үчүн көп убакыт жана күч жумшамак эмеспиз, анда гендердик теңчиликти илгерилетүү маселесинде көбүрөөк прогресс болмок. Биз эки жылдан бери өмүрүбүз, коопсуздугубуз үчүн коркуу

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

режиминде болуп келебиз, каалаган убакта бизди камап коюшу мүмкүн, медиабыз жабылып, жумушубуздан айрылып калышыбыз мүмкүн деп коркобуз.

Ошондуктан, өлкөдө гендердик теңчиликти күчөтүү үчүн жетиштүү иш жасаган жоксуңар деп бизди айыптоонун мааниси жок. Медиа мындай аман калуу режиминде болгондо аларды аялдардын укуктарын илгерилетүү маселелери азыраак кызыктырат – анткени аман калуу негизги маселе”, — дейт Анна.

“Клооптун” башкы редактору гендердик зомбулук жөнүндө материалдарды түзүү боюнча өзүнүн тажрыйбасы менен бөлүштү жана бул жааттагы системалык изилдөөлөр мындай басылмаларга карата талаптарды кантип калыптандырганы жөнүндө айтып берди.

Анна аялдарга карата зомбулук боюнча изилдөөлөрүн өзүнүн окуясынан баштаган — эжеси үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыркаган. Жабыр тарткан эжеси аны сабаган күйөөсүн жоопко тарттыра алган эмес.

“Мен мунун баарын системалуу түрдө изилдей баштадым жана Кыргызстанда баары тескеринче экени түшүнүктүү болду. Мындай олуттуу көйгөйлөргө туш болгондо аялдар адилеттүүлүккө таптакыр жетише алышпайт. Бул милицияга кайрылуу жардам бербегендигинен башталат жана соттор агрессорлорго жумшак өкүм чыгаруу менен аяктайт”, — дейт Капушенко.

Натыйжада, Анна Капушенко гендердик зомбулук — системалуу көйгөй экенин далилдеген маалыматтарга негизделген бир нече макала жазган. Макалалардын биринде үй-бүлөлүк зомбулук көрсөткөндөрдү жоопко тартуу абдан татаал экени айтылат, ал эми фемизм тууралуу изилдөө Кыргызстанда аялдарды өзүнүн жазасыз болорун сезген үй-бүлөлүк агрессорлор өлтүрүп жатканын далилдейт.

“Эгерде бизде үй-бүлөлүк зомбулукту алдын алуу жакшы болсо, агрессорлор камалмак, дагы кандайдын бир чаралар көрүлмөк, аялдарды өлтүрүү азыраак болмок. Азыркы учурда бизде үй-бүлөлүк зомбулуктан улам жылына 20 аял өлтүрүлөт, бул 20 медиада басылып чыккандар. Ал жерде тергөө кылмыштын натыйжасын кандай квалификациялап жатканын териштирүү керек” — деп түшүндүрөт Анна.

Аннанын айтымында, үй-бүлөлүк зомбулуктун дагы бир жагы бар — өзүн коргоонун натыйжасында агрессорлорду өлтүрүү. Бул жерде да система кайрадан эле аялдар тарапта эмес.

“Биз аялдар көбүнчө эркектерди аман калуу аракетинде, өзүн коргоо үчүн өлтүрүшөт. Тергөө муну өзүн-өзү коргоо катары квалификациялабайт. Негизинен өзүн-өзү коргоо боюнча берене дээрлик колдонулбайт жана аялдарды киши өлтүрдү деп камашат” — деп кошумчалайт “Клооптун” башкы редактору.

Көйгөй системалуу экендигин жана “Клооптун” жамаатында фемоптика менен кызматкер айымдар бар экендигин эске алуу менен Анна Капушенко жана анын командасы көйгөйдү чагылдырууга системалуу мамиле жасай башташкан.

“Гендердик зомбулукту чагылдыруу боюнча “Клооптун” стратегиясы бир нече аспектилерден турат. Биз кейстин өзүн байкап турабыз. Бул абдан татаал процесс, анткени ар бир адамда күчтүү фемоптика жок жана кээде биз ката кетиребиз. Бирок биз жабырлануучуну айыптоочу баяндарды колдонбоого аракет кылабыз. Биз макаладан кийин агрессор күнөөлүү эмес, жабыр тарткан аял күнөөлүү деген сезим калбагандай кылганга аракет кылабыз. Биз, албетте, мыйзамдарды, ал жакта эмне өзгөрүп жатканын байкап турабыз. Укук коргоочулардын бул темада эмне деп айтканын байкап турабыз.

Биз бул тема боюнча бийликтин билдирүүлөрүн байкап турабыз. Азыр биз бийликтин зордук-зомбулук көйгөйүн четке кагууга же укук коргоо органдарынан башкалардын баарына жоопкерчиликти жүктөөгө аракет кылып жаткандыгына көп кездешибиз. Биз, албетте, буга да көңүл буруп, макул эмес экенибизди жазабыз.

Ролдук моделдердин арыздарын, мисалы, көптөгөн жазылуучулары бар адамдарды байкап турабыз. Эгерде масса артынан ээрчиген адамдар зомбулукту нормалдаштырууга аракет кылышса — биз андай болбошу керек деп түшүндүрөбүз. Изилдөөлөрдү, окуяларды биз дайыма жасайбыз, аларды социалдык тармактар үчүн видеолордо, карталарда кайра таңгактайбыз”, — дейт ал.

Аннанын айтымында, “Клооптун” бардык иштелмелери азыр болуп жаткан окуяларды мурункудай травматикалык контекстте көрсөтүүгө мүмкүндүк берет, бирок азырынча мунун баары идеалдан алыс.

“Үч-төрт жыл мурун жасаган окуяларыбызга биздин азыркы гендердик оптикадан өтпөй калган иллюстрацияларды заказ кылганбыз. Иллюстрациялар негизинен аял сабалган, ага эркек үстөмдүк кылат. Мындай классикалык штамп, аны башка медиа кызматкерлер да көп колдонушат. Бул азыр актуалдуу болбошу керек экенин түшүнөбүз, анткени бул жөн гана жабырлануучунун образын бекемдейт.

Биз бул жагдайды өзгөртүп, аялдарды жабыркабаган, аман калган кылып көрсөткүбүз келет. Биз мындан ары эски клишелер менен иштегибиз келбейт — аялды байкуш жана бактысыз катары көрсөтүүнү каалабайбыз. Бул таптакыр башка баян — алардын күчүн көрсөтүү, канчалык кыйынчылыктар болгонуна карабастан, алар агрессордун тозоктуу “кучагынан” кутулуунун жолун табышканын көрсөтүү. Бул гендердик-трансформациялык мамиле.

Биз азыр бул багытта иштөөгө аракет кылып жатабыз, бирок анда да кыйынчылыктар бар. Азырынча дүйнө жүзү боюнча кырдаалды кантип өзгөртүш керектигин ойлоп табыша элек, эгерде Кыргызстанда муну дароо беш секундун ичинде ойлоп табышса, таң калыштуу болмок. Бирок, биз азыр ушул багытта ойлонуп жатабыз” — деп түшүндүрөт Анна.

Кыйынчылыктар гендердик сезимтал контентти өндүрүүдө гана эмес, аны жайылтууда да күтүүдө. Редакция социалдык тармактарда тыюу салынган темаларды көтөргөндө хейт менен көп кездешет.

“Феминитивдер боюнча хейтте, сексуалдык билим берүү, этек кир маселеси, мисалы, ушул кезге чейин тыюу салынган тема. Этек кир жөнүндө кыскача видео чыгарганда интернетте бул тема жөнүндө сүйлөшпөш керек деген көптөгөн комментарийлер болгон. Суроо – анда бул жөнүндө кайда сүйлөшүш керек? Көчөлөрдөбү, дубалдын түбүндөбү?”

Биз көптөгөн хейт менен кездешкенде биз үчүн бул тема абдан маанилүү, аны көбүрөөк чагылдыруу керек дегенди билдирет. Демек, коомчулуктун ичинде кандайдыр бир көйгөй бар жана бул абдан катуу таасир эткендиктен, абдан ачуулангандыктан, бул тууралуу көбүрөөк айтуу керектигинин көрсөткүчү”, — дейт Анна.

Капушенконун пикири боюнча зордук-зомбулукту алдын алуу боюнча айрым жоопкерчилик дал ушул журналисттерге жүктөлөт, ошондуктан алар сезимтал маалыматтарды таратууга жоопкерчилик менен мамиле кылышы керек. Капушенко азырынча кыргыз журналисттери жапа чеккен адамды айыптоонун эсебинен өз материалдарында зомбулукту нормалдаштырууну улантып, зомбулукту романтикалаштырууну улантууда деп эсептейт.

“Зордук-зомбулукка байланыштуу окуялар жөнүндө сөз кылганда көптөгөн маалымат каражаттары шок-контентти, мисалы “Аял түшкү тамак жасагысы келген жок. Эркек аялына 15 жолу бычак сайып, өлтүргөн” деп чыгарышат. Бизге тозоктой көрүнгөн жана акылыбызга сыйбаган бул аталышты көпчүлүк “Ал түшкү тамакты жасаган жок да, демек, аны өлтүрүп койсо болот” деп эсептешет.

Ой жүгүртүүбүздү кайра форматтоо биз үчүн абдан кыйын болду, анткени сен көп учурда билбей туруп кээ бир нерселерди жасайсың. Бул аталыштар, жаңылыктын жазылышы зордук-зомбулукту нормалдаштыруу процессине чоң таасирин тийгизет. Медийщиктер агрессор “кызгануудан улам аны сабады” деп жазышканда – бул зомбулукту романтикалаштыруу”.

Аннанын көз карашы боюнча зомбулукту нормалдаштыруу бул аялдардын агрессордун колунан чыгып кетишине тоскоол болгон жана зомбулук көрсөткөндөрдүн уруп-сабоону улантуусуна мүмкүндүк берген узун чынжырдын бөлүгү.

“Бардык журналисттер эмпатия боюнча көйгөйлөргө дуушар болушат. Журналисттер дайыма зордук-зомбулук, киши өлтүрүү жана башкалар жөнүндө ушундай татаал окуяларга туш болушкандыктан, өзүн-өзү коргоо механизми иштей баштайт жана адамдар уятсыз болуп калышат. Алар муну веб-сайтка жайгаштырыла турган нерсе катары кабыл алышат. Бул конкреттүү адамга кандай таасир этет же жалпысынан өлкөнүн абалына кандай таасир этет? Булар жөнүндө ойлонгондор аз. Бул ушундай кесиптик деформация. Бул нерсени өзгөртүш керек, аны менен күрөшүш керек.

Ички мизогиния да бар — бул өтө татаал нерсе, аны түшүнүү жана ой жүгүртүүнү кайра форматтоо кыйын”, — дейт Анна.

Бирок, Анна ММКдан баары эле көз каранды эмес экенин баса белгилейт — медийщиктер дайыма эле өлкөнүн абалына таасир эте албайт. Системалык деңгээлде

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

бир нерсе өзгөрүш үчүн гендердик теңчилик маселелерине чечим кабыл алуучулар тартылышы керек.

“Саясатта жана өкмөттө эркектер гана болсо, мен алардан эч кандай катышууну күтпөйм. Бийлик алмашары менен саясатта аялдарды эч ким күтпөгөнү белгилүү болду. Аларды ал жактан кууп чыга башташты. Системалык көйгөйлөрдү чечүү маселеси медиага гана тиешелүү эмес, ММК көйгөй жөнүндө кыйкыра гана алат. Бул маселелер жогору жакта көтөрүлүшү керек.

Азыр бийлик руханий билим берүү туурасында айтып жатат, эгер биз идеологияны куруп жатсак, анда аялдардын укуктары темасы толугу менен киргизилиши тийиш. Бирок, тилекке каршы, киргизилген жок. Бул, мисалы, бирдей эмгек акыга тиешелүү болушу керек. Эгер мыйзамдарда бул жазылса жана ал үчүн иш берүүчү жооптуу болсо, анда бир нече жылдан кийин абал жакшырат деп ойлойм. Бүткүл өлкө боюнча бир нече гана медиа бул күн тартибин көтөрө тургандай эмес, системалуу түрдө иштөө керек болгон нерселер бар.

Биз болду иштебейбиз деп айтып жаткан жокпуз. Биз тилекке каршы, чечим кабыл алган адамдарда жоопкерчилик көп жана алар бул оюнга тартылышы керек деп айтып жатабыз, — дейт Анна.

Журналистиканын гендердик сезимтал стандарттарына кайрылсак, Анна журналисттер дайыма ушул нерсеге окутулушу керек экенин белгиледи.

“Дүйнөдө көп нерселер болуп жатат, дүйнө өзгөрүүдө, кээ бир өлкөлөр жаңы мыйзамдарды киргизүүдө жана журналисттер башка медиада да өз ишин жакшыртууда. Башка медианын практикасын карап, изилдөөлөрдү окуп, эмне экенин түшүнүү керек, башкача айтканда, дайыма жакшыртуу зарыл. Ошондо гана бардыгы өнүгөт. Бул кайсы болбосун тармакта ошондой — туруктуу билим алуу”, — дейт “Клооптун” башкы редактору.

Редакциянын туш болгон кыйынчылык — кызматкерлерди сезимтал темаларды туура чагылдыруу боюнча системалуу окутуу.

“Жамаат — бул тирүү организм, ал дайыма өзгөрүп турат, кимдир бирөө кетет, кимдир бирөө келет, дайыма эле фемоптика менен адамдар келе бербейт. Бул тууралуу тынымсыз сүйлөшүүлөр, талкуулар, албетте, жардам берет, бирок дайыма эмес”, — дейт Анна.

Ал гендердик сезимтал журналистиканын стандарттары басылманын редакциялык саясатында жазылууга тийиш экендигин баса белгиледи.

“Бул этика жөнүндө, мунун баарын ошол жерге киргизип, журналисттерге мындай эрежелер топтому бар экенин дайыма айтып туруу керек. Бул тууралуу редакциянын ичинде дайыма айтып туруу зарыл. Жалпысынан, журналисттер көбүнчө этикага байланыштуу көйгөйлөргө туш болушат.

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

Бизде ММКга даттануу боюнча комиссия бар, бирок азырынча бул институт журналисттерге олуттуу таасир эте албайт. Бул жакшы эмес, анткени медийщиктерде кандайдыр бир талкуулоо жана ой жүгүртүү институту болушу керек” — деди ал.

Дина Маслова: “Гендердик темалар көптөгөн басылмаларда артыкчылыктуу болуп калды, бирок өлкөдөгү кырдаалды өзгөртүү үчүн чечим кабыл алуучулар оюнга тартылышы керек”

Гендердик темалар көптөгөн басылмаларда артыкчылыктуу болуп калды, бирок өлкөдөгү кырдаалды өзгөртүү үчүн чечим кабыл алуучулар оюнга тартылышы керек

Дина Маслова Kaktus.mediaнын негиздөөчүсү, журналистика жана коммуникация тармагында 20 жылдан бери иштеп келет.

Маслованын пикири боюнча редакцияларда гендердик тема артыкчылыктуу болуп калды, анткени кээ бир кейстер окурмандарды тынчсыздандырбай калды.

“Ошол эле эксперттер пайда боло баштады. Бул жөнүндө айткан адамдар көбөйдү. Көбүрөөк чагылдырылган кейстер көбөйдү. ММКлар өздөрүнүн маалыматтык саясаты боюнча тартылып жатышат, мындай темаларга көбүрөөк көңүл бурулуп,

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

мезгил-мезгили менен кайсы сөздөрдү тандоо керектигин өзүбүз түшүнүшүбүз үчүн тренингдер болуп турду.

Бул чындыгында глобалдык жаңылык темасы. Кантсе да дүйнө да өзгөрүп жатат жана бул тема дүйнөлүк ММКда алда канча активдүү көтөрүлө баштады. Бул кандайдыр бир акциялар. БУУнун зордук-зомбулукка каршы 16 күндүк өнөктүгү канчалык сынга алынбасын, бул да маалыматтык себеп, бул иш-чара, бул көргөзмөлөр, конференциялар. Бардыгы акырындап өзгөрө баштады.

Мындан тышкары, терең темалар пайда боло баштады. Жаңылыктар гана эмес. Алгач эксперттер менен маектешүүлөр пайда боло баштады. Анан аналитика чыга баштады” — деп түшүндүрөт ал.

Бирок, Маслова белгилегендей, бул темалар анчалык деле “чуулгандуу” эмес, анткени көйгөйлөр ушунчалык көп болгондуктан, гендердик маселелер бул агымда чөгүүдө.

“Эч кандай көйгөй жок болгон кырдаалды элестетип көрсөңүз. Ашыкча курулуштар менен да, түтүн менен да, баалар менен да, согуш менен да, курстун туруксуздугу менен да, гендер темасы гана бар жана ал жөнүндө баары жазууда, анткени жаза турган башка нерсе жок. Ошондо биздин үнүбүз угулат.

Ал эми көйгөйлөр көп болгондо, алар барган сайын көбөйө берет... Биз жаңылык ММКсы катары эч нерсеге жетишпей жатабыз. Ушунчалык көйгөйлөр көп жана бизге ушунчалык кайрылуулар да көп...

Мен өнүгүү ылдамдыгы деградация ылдамдыгына караганда бир топ төмөн деп эсептейм. Бул биздин өлкөнүн негизги көйгөйү. Ошондуктан, биздин салым абдан кичинекей. Бул баш тартуу керек дегенди билдирбейт. Марафонго ким жетет”, - дейт ал.

Ал журналисттер, жарандык коом — мындай темаларды чагылдырууда тажрыйбалуу болуп калды деп эсептейт.

“Биз аларды учурда башка ракурстан көтөрбөй калдык. “Клооп” дата-материалдарды даярдайт, Kaktus.media.com процесстерин чагылдырат. Активисттер жана журналисттер кесипкөй боло башташты, биз башка темаларды көтөрө баштадык, бирок биз дээрлик кууш аудиторияга таасир этип жатабыз” — деп баса белгиледи Маслова.

Ошол эле учурда, анын айтымында, өлкөнүн калкына негизги таасирин тийгизген саясатчылар жана өкмөттүн өкүлдөрү мындай темаларды азыраак козгой башташты, анткени ал жакта аялдар жок.

“Акыркы эки жылдан бери коом менен мамлекеттин ортосунда олуттуу бөлүнүү жүрүп жатат. Саясатчылар мындай маселелерди азыраак көтөрө башташты, алар кеңири аудиторияга таасир этишет, аларды угушат. Социалдык блок, билим берүү, саламаттык сактоо, социалдык коргоо, гендер, майыптыгы бар адамдар — мунун баары

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

экинчи планга чыкты. Бардык саясатчылар Ташиев Жапаров менен уруштубу же жокпу дегендерди талкуулап жатышат.

Аялдар вице-премьер болгон мезгил болгон. Жетекчилер кылып эркектерди дайындап, ал эми аялдардын социалдык блокторго орун басар кылып дайындап жатышат деп көп нерсе айтсак болот. Бирок азыр эч ким жок. Жок дегенде алар болгондо, алар көбүрөөк айтышчу. Азырчы? Социалдык саясат боюнча комитет да, вице-премьер да, социалдык коргоо да, билим берүү министрлиги да, саламаттык сактоо министрлиги да эч нерсе дебейт — жалаң эркек кишилер отурат.

Алар айтууну токтотушту. Алардын артыкчылыктары башкада. Азыр саясий өңүттө кескин артка чегинүү болду. Бул жакшы эмес. Бизде социалдык блок боюнча вице - премьер да башка нерсе менен алектенет.

Бийликтин көйгөйү эмнеде? Ал шайлоодон шайлоого чейин жашайт жана көз ирмемдик чечимдерди каалайт. Ал эми гендердик зомбулук темасы, улуттун ден соолугу, улуттун билими – бул узак мөөнөттүү. Биздин ролубуз багынбоо. Суу ташты тешет. Он жылдан кийин...”, — дейт Kaktus.medianын негиздөөчүсү.

Мындан тышкары, Динанын көз карашы боюнча ММК бүт өлкөгө таасир эте албайт, анткени балдарды тарбиялаган адамдардын көбү ММКны окушпайт. Ал эми окуп жаткан болсо да, журналисттер жазгандын негизинде эмес, айланасындагылар айткандын негизинде чечим кабыл алышат.

“Алар “Клоопту” да, Kaktus.medianы да, “Азаттыкты” да, башкаларды да окушу мүмкүн, бирок алар үйдө башкача. Бул аларга көбүрөөк таасир этет. Анткени туугандары: “Уулу робототехникада, кызы бийде болгону салтта” деп айтышат. Же батирди алгач кызына эмес, уулуна сатып беришет” — деп баса белгилейт Маслова.

Ошол эле учурда Маслова ММКлар чечим кабыл алууга таасир эте аларын жана аракеттерди дал ушул жакка багыттоо керектигин баса белгилейт.

“Чечим кабыл алган адамдар Улутстаткомдун жаңыланбаган же таптакыр чогултулбаган статистикасынан гана эмес, ММКдан алынган талдоонун негизинде да чечим кабыл алышат. Жазаны күчөтүү же педофилдерди химиялык кастрациялоо пайдасыз экендиги жөнүндө. Буга ММК таасир этиши керек. Анын ичинде бизде күзөтчү ит функциясы да бар.

Мен чечим кабыл алууга таасир этүүчү ММК функциясын көбүрөөк жактайм. Мен билим берүү функциясы экинчи орунда деп эсептейм. Анткени биздин материалдар окшош. Ал эми шарттуу түрдө мамлекет бардык мектептерде боло турган сексуалдык билим берүү жана адам укуктары боюнча стандартты кабыл алса, мугалимдерди системалуу түрдө даярдаса, [бул натыйжалуураак]. Биз муну талап кылышыбыз керек. Бул ар бир мектепте болот. Биз ар бир окуучуга жете албайбыз. Ал эми мектептер жана тарбиячылар жетет” — деп кошумчалайт ал.

Ал кесипкөйлүктүн жогорулашына карабастан, редакцияларда тыюу салынган темалар калууда, мисалы, күнүмдүк стереотиптер, кыздарды, эркек балдарды

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

тарбиялоо, сексуалдык тарбия. Бул темаларды көтөрүү кыйын, анткени алар өтө сезимтал жана редакциялар ар тараптан көп хейтке дуушар болушат деп кошумчалайт.

“Бизде сторителлинг аз, анткени жабыркагандардын бардыгы коркушат. Андан тышкары, жарыялангандан кийин да — сен алардын көзүн жаптың, үнүн өзгөрттүң — бирок алар чалып: “Баары бир кесиптештерим мени тааныды, өчүргүлө” дешет. Адам отуруп, кейсти айтып бериш үчүн окуялар аз. Жокко эсе. Саналуу гана.

Алар туугандары көрбөш үчүн лайк басышпайт. Өспүрүм кыз апасынын телефонунан жазылган. Ал биздин баракчага кирип, карап, ватсапка жазат жана билдирүүлөрдү өчүрөт. 80% ушундай кылат. Баары коркушат”, — дейт Маслова.

Kaktus.mediaнын негиздөөчүсү гендердик тематиканы чагылдырууда ММКнын ишин жакшыртууга тренингдер жардам берет деп эсептейт. Бирок, алар дайыма эле жетиштүү боло бербейт.

“Аналитика үчүн контент керек, башкача айтканда, ар кандай изилдөөлөрдүн маалыматтары. Терминологияны гендер боюнча гана эмес, ЖОЖдордо предмет катары да киргизүү керек. Мисалы, майыптыкка байланыштуу темалар, ЛГБТ боюнча. Биз комментарий алган добуштар көбүрөөк болушу керек — саясатчылар, эксперттер, шоу-бизнес жылдыздары. Адамдар бул жөнүндө канчалык көп айтышса, биз ошончолук көп жазабыз. Биз айтылгандар жөнүндө жазабыз. Алар айткан жок, жазылган жок. Бул жаңылык журналистикасында”.

Ал редакцияларга ушул сыяктуу темаларды кантип жазуу керектиги боюнча жакшы иштелип чыккан саясат керек — журналисттер азыр жалпы этикалык стандарттарга таянышат деп кошумчалайт.

“Мисалы, менде жапа чеккен адамды айыптоо боюнча ички сезимталдык жок, анткени мага бул мүнөздүү эмес, ошондуктан мен бул темалар боюнча жазган эмесмин. Гендердик формулировкалар боюнча консультанттар теманы жакшы билгендиктен редакцияларда абалды жакшыртуу үчүн пайдалуу болмок. Ал эми бул керек болгон редакцияларда муну жакшыртуу мүмкүн эмес”, — дейт Маслова.

Маслова өлкөдөгү гендердик теңчилик боюнча кырдаалды өзгөртүү үчүн бул маселелерди чагылдырууга мамлекеттик ММК кошулушу керек деп ырастайт. “Тилекке каршы, мамлекеттик ММКнын камтуусу мурдагыдай эле чоң. Ал жерде гендер, анын ичинде билим берүү түшүнүлүшү керек” — деп түшүндүрөт ал.

Бирок, анын ою боюнча бир гана чагылдыруу жетишсиз. Бийлик бул темаларды көтөрүүгө жана бир нерсени өзгөртүүгө кызыкдар болушу керек.

“Менин оюмча, биздин демографияны эске алуу менен аялдар саясатта көбүрөөк болушу керек. Бизде канча аял бар? Алардын кызыкчылыктарын ким билдириши керек? Азыр саясаттагы эркектер тендерлер, байрактар, Дубайлар ж.б. менен алек. Макул, саясатта эркек киши болсун, бирок ал аялдардын маселеси жөнүндө айтсын. Бул абдан

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

маанилүү. Анан да ошол эле динде – насаат кыл: “Аялыңды да, балдарыңды да урба”. Ал эми бизде насаат эмне жөнүндө, ким билет?” — деп белгилейт Дина.

Анын пикири боюнча гендердик зомбулук боюнча кырдаалды өзгөртүү үчүн бийлик аракеттердин методологиясын өзгөртүшү керек — үй-бүлөлүк зомбулукту иликтегиси келбеген милиционерлерди жазалоо жана аны жасоого даяр болгондорду кубаттоо.

“Мисалы, бул үч адамды өлтүрүү. Бул тууралуу сүйлөшүү үчүн үй-бүлөлөрдү канчалык мыкаачылык менен өлтүрүш керек? Мен ишенем, тергөө да, дата-материалдар да, эксперттердин айрым комментарийлери да кырдаалдын өзгөрүшүнө эч кандай таасир этпейт. Аларды ким окуйт? Мен, силер, эл аралык уюмдар. “Клооптун” гендер боюнча дата-материалдары канча жолу көрүлгөн? Жарнамасы жок, эч нерсеси жок. А биз бул теманы билебиз.

Методологияны өзгөртүү керек. “Ой, өз арызың менен эмне келдиң? Кабыл ал. Туугандар эмне дейт?” деген милиционерлерди жазалоо. КР’ни койгула – үй-бүлөлүк зомбулук боюнча иштерди ким көбүрөөк иликтесе, ошол батир алат. Баарын шыктандыруу керек: сыйлыктар жана пенсиялар менен. Ар ким өз чөнтөгүн ойлойт” — деп эсептейт ал.

Айсалкын Качкынбекова: “Азыр аялдарды өлтүрүү жөнүндө жаңылыктар коомду дүрбөлөңгө салууда, мурда анча көңүл бурулчу эмес”

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

Азыр аялдарды өлтүрүү жөнүндө жаңылыктар коомду дүрбөлөңгө салат, мурда анча көңүл бурулчу эмес

Айсалкын Качкынбекова Super.kg сайтынын башкы редактору. Айсалкын 2016-жылдан бери журналистика менен алектенет — узак убакыт бою криминалдык хрониканы, анын ичинде гендердик зомбулукту чагылдыруу менен алектенген.

Анын айтымында, ал көптөн бери чагылдырган криминалдык окуяларда көбүнчө агрессорлордун колунан жапа чеккендер аялдар болгон. “Биз аялдардын кантип өлтүрүлгөнүн, сабалганын изилдеп, жазганбыз. Айрым учурлар болгон, бирок жабыркагандардын көпчүлүгү аялдар болгон. Ал кезде да көптөгөн аялдар өлтүрүлгөн, бирок ал азыркыдай сенсацияга айланган эмес. 2016-жылы мындай реакция, азыркыдай бум болгон эмес.

Кылмыштарды негизинен эркектер жасаган: ажырашкан күйөөлөр, өч алган кошуналар, өгөй аталар [кыздарды] кантип зордуктаганын жазышчу” — деп айтып берди Айсалкын.

Башкы редактор буга чейин мындай темаларды чагылдырууда эки тарапты тең эч кандай стандарттар жөнүндө ойлонбостон чагылдырып турушканын баса белгиледи. Азыр ал гендердик сезимтал журналистиканын стандарттары тууралуу маалыматты тренингдерден алат. Тренингдерден өткөндөн кийин ал кээде журналисттер мындай сезимтал темаларды чагылдырууда ката кетиришкенин түшүнө баштады, алар азыр жол бербөөгө аракет кылышат.

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

“Мен көп ката кетирдим. Редакторлор оңдошчу, бирок мен туура эмес жазган нерселер көп. Көрсө, мен адамдын жынысын, жашын баса белгилеп жазчу экенмин. Окуу учурунда мен мындай кылуу туура эмес экенин түшүндүм.

Казакстандык ырчы айым турмушка чыкканы тууралуу жазганыбыз эсимде, ал күйөөсүнөн бир канча жаш улуу экенин белгилегенбиз. Гендердик сезимталдык боюнча тренингде мен муну өткөрүп жибергенимди, анын жашын белгилөөнүн кереги жок экенин түшүндүм.

Азыр мен жеке баалуулукка, ар бир адамдын укуктарына көңүл буруп жатам. Мен окудум, мындай ката кетирбөөгө аракет кылып жатам. Мен материалдарды оңдогондо мындай жерлерди дароо оңдоп, кандайдыр бир нерсеге басым жасоого болбойт деп түшүндүрөм. Кээде журналисттер гендердик теңчиликти начар түшүнүп, бул тууралуу материалдарды жазып, баарын бурмалап коюшат” — деди Качкынбекова.

Айсалкын азыр анын редакциясында гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарын колдонуу боюнча абал кыйла жакшырды деп эсептейт.

“Биз стандарттарды билебиз, аларды кармана баштадык, качан сезимтал болушубуз керектигин билебиз. Толугу менен эмес, бирок айрым нерселерди билебиз.

Албетте, орус тилдүү ММК сыяктуу жакшы эмес. Алар атайын материалдарды жазып, жумасына бир жолу мындай темаларды көтөрүшөт. Биз күнүмдүк жаңылыктарыбызда биз билген гендердик сезимтал журналистиканын принциптерин карманууга аракет кылабыз” — деп түшүндүрдү Super.kgнин башкы редактору.

Качкынбекованын айтымында, редакцияда журналисттер чагылдырбоого аракет кылган темалар бар, мисалы, дин.

“Мен дайымы диний темаларды көтөрбөгүлө деп айтам, бул абдан татаал тема. Дин темасы коркунучтуу эмес, ал абдан талаштуу. Эгер бул теманы бир аз тийип өтсөң, комментарийлерде дароо журналисттерди уруша башташат. Ошондуктан мен дин ар бир адамдын иши деп айтам, буга кийлигишпегенибиз оң. Биз дин боюнча адис эмеспиз, билим алган эмеспиз”, — дейт Качкынбекова.

Ал ошондой эле анын редакциясынын журналисттери окурмандардын реакциясынан улам ЛГБТК адамдар жөнүндө материалдарды түзбөй турганын баса белгиледи.

“Эгер биз бул жөнүндө жазсак, окурмандарыбыз аны абдан терс кабыл алышат. Себеби, биринчиден, биз буга чейин мындай темаларга анча-мынча тийген эмеспиз, аларды киргизген жокпуз, экинчиден, биздин сайттын көпчүлүк окурмандары аймактарда жашашат. Айылдардагы жана аймактардагы окурмандарыбыз: “Алар эмне жөнүндө жазып жатышат? Алар бул жерде болбогон нерсени айтып жатышат? Алар да батышчыл болуп, начарлап кетишти” деп ойлошот жана козголоң чыгарышат. Бул күтүлгөн нерсе.

Бизди шаарда да окушат, бирок бизде бардыгын туура түшүндүрүп бере турган журналист жок. Биз бул темаларга тийбейбиз. Мисалы, мен азыр бул жөнүндө жазуу жөнүндө бирөөгө тапшырма бере албайм. Эгер адам өзү түшүнбөсө, мен аны мажбурлай албайм. Жоопкерчилик жөнүндө ойлоном” — деди Айсалкын.

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

Гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарын түшүнүүнү жакшыртуу үчүн бул курсту университеттерге киргизүү керек. Айсалкын дал ушундай деп эсептейт.

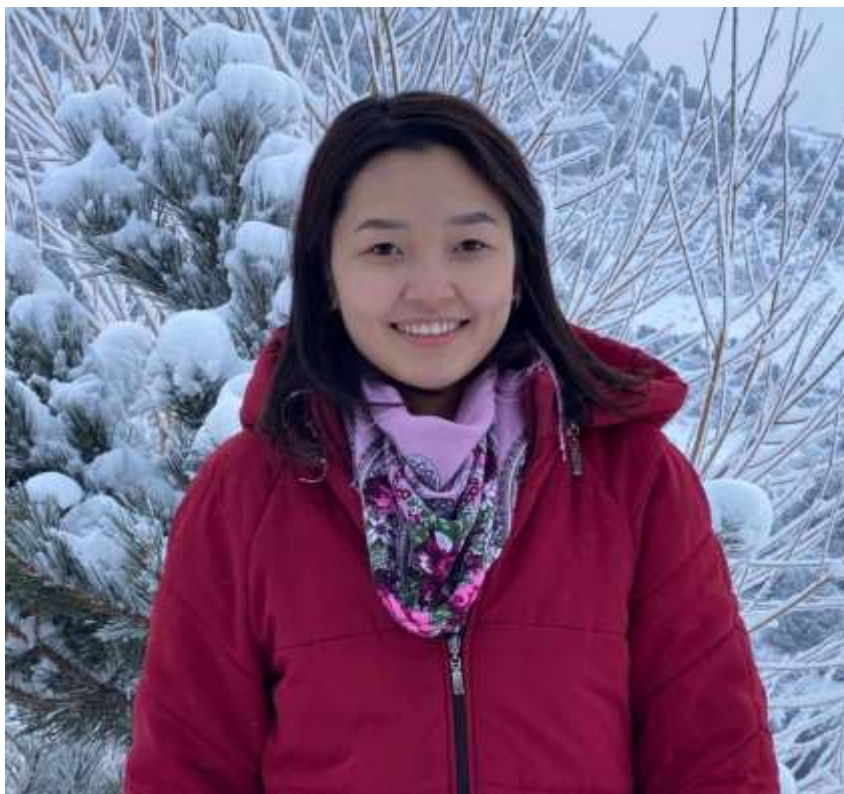
“Ар кандай жана так эмес маалымат алганча, бир жерде толук маалымат алган жакшы. Ал жерден чыккан журналист түшүнүп, жаза алышы үчүн аны окутуу керек.

Гендердик сезимталдык боюнча тренингдердин санын көбөйтүү керек. Мисалы, мен редакциядан бир аз окуп чыктым, а канча журналисттер билбейт. Окууларды уюштуруп, журналисттерди кезеги менен жиберсе жакшы болмок” — деди Качкынбекова.

Айсалкын аймактарды кыдырып, кызыктуу, күчтүү адамдар, өзгөчө аялдар тууралуу документалдуу фильмдерди тартууну кыялданат.

“Менин айылымда стандарттуу эмес ой жүгүрткөн мугалим эжелер бар. Ушундай кичинекей нерседен, чыныгы нерседен, жасалмасыз нерседен бир нерсе жараткың келет” – деди ал.

**Кайыргүл Рыскулова: “Журналисттер гендердик стереотиптерди күчөтүүнү жана
виктимблеймингди жайылтууну улантууда”**

Журналисттер гендердик стереотиптерди күчөтүүнү жана виктимблеймингди жайылтууну улантууда

Кайыргүл Рыскулова Т-Медиа регионалдык телеканалынын Бишкектеги бюросунун журналисти болуп иштейт жана аны менен катар университетте окуйт.

This project is funded
by the European Union

“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору

Кайыргул журналистика менен салыштырмалуу жакында эле алектенип баштаган — ал бул кесипке депутат болуу үчүн келген. Бирок азыр ал репортерлук иш көбүрөөк жагарын түшүндү.

2022-жылы Кайыргул тренингге катышып, журналистикада гендердик сезимтал мамиле тууралуу маалымат алган. Ошондон кийин ал зыяндуу гендердик стереотиптер бардык жерде адамдарды курчап турганын түшүндү.

“Биздин айылдарда жашоо жалаң гана стереотиптерге негизделген. Мектепте коомдук иштерди аткарып жүргөндө апаларыбыз: “Эмнеге жөн эле үйдө отурбайсың? деп урушчу. Ушундан башталат, кыздарга көбүрөөк чектөө коюлат, аларга көп нерсеге жол берилбейт” — деп түшүндүрөт журналист айым.

Ошол эле тренингде ал гендердик стереотиптерди Кыргызстандын журналисттери дайыма трансляциялап же бекемдеп жатканын белгиледи.

“Аял 60 жашында турмушка чыккан учур болгон. Ошол кезде бул окуяны чоң жаңылык кылышты: “Ал 60 жашында турмушка чыкты”. Журналисттер буга аял 60 жашында турмушка чыга албагандай көңүл бурушкан. Мындай нерселерге басым жасаганда, биз коомдогу стереотиптерди бекемдейбиз.

Стереотиптер теңсиздикке алып келет. Мисалы, аялдарга зордук-зомбулук кылуу, адам деп эсептебөө. Бул стереотиптер аялдарда калыптанып, “Мен эмне кыла алам? Ал эркек да. Баары ал айткандай болот” деп ойлошкону жаман.

Стереотиптер эркектер жөнүндө трансляцияланат. Мисалы, биз стереотиптерди жоюп жатабыз деген ой менен “Эркек киши кээ бир аялдарга караганда төшөктөрдү жакшы тигет” деген аталыштагы текстти жарыялайбыз. Чындыгында, биз аларды бекемдеп жатабыз” — деп түшүндүрөт журналист айым.

Кайыргулдун айтымында, көбүнчө гендердик зомбулукка байланыштуу темаларда журналисттер жабырлануучуну айыптап көрсөтүшөт, ал бул зомбулукту нормалдаштырат.

“Кээде зордукталган кыздар башка кыздар жабыркабашы үчүн эл алдында окуяларды бөлүшүшөт. Ошондо суроолорду берген алып баруучу бул кызга адам эмес дегендей мамиле кылып, өйдөсүнөт.

Комментарийлерде сөзсүз түрдө кыздын өзүн күнөөлөй башташат. Алып баруучунун суроолору да жабырлануучуну айыптоого алып келиши мүмкүн. Журналисттин маалыматты берүүсүнөн коом жаңылыкты кандай кабыл алаары көз каранды”, — дейт Кайыргул.

Анын айтымында, журналисттерде айрым темаларга тыюу салуулар бар — алар сексизм жөнүндө аз жазышат, диний темаларды чагылдырууда өтө этият болушат.

“Мисалы, студент кыздар медреседе кандай кыйынчылыктарга туш болушат, аларга кандай мамиле жасалат. Анткени, [коомчулуктун] ичинде бул тууралуу маалымат бар. Бирок аны сыртка чыгаруудан, бул жөнүндө жазуудан коркушат. Эмнеге экенин билбейм. Кээде операторлор кандайдыр бир кадрларды тартуудан баш тартышат. Биз мындай нерсеге дуушар болдук” — деп түшүндүрдү Кайыргул.

Дагы бир көйгөй — редакторлор менен журналисттердин ортосундагы муундагы ажырым. Журналист айымдын пикири боюнча, бул көйгөйдү чечүү үчүн гендердик сезимтал журналистиканы кабарчыларга гана эмес, редакторлорго жана басылмалардын жетекчилигине да үйрөтүү керек.

“Тренингден кийин кандайдыр бир түшүнбөстүктөр болду. Анан биз ушундай курстарга барганыбызды жана башкача жазуу керектигин редакторлорго акырын түшүндүрдүк. [...] Балким, биргелешкен тренингдерди өткөрүү керек. Бирок журналисттер башка журналисттердин мындай кеңештерин кандай кабыл аларын билбейм. Айрыкча

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

улуу муун. Сен аларды оңдогонун жана каталарын көрсөткөнүн аларга жакпайт. Алар өздөрүнүкүн туура деп эсептешет, “Сен кимсиң?” — деп Кайыргүл өзүнүн ойлору менен бөлүштү.

Журналист айым гендердик сезимтал журналистика боюнча тренингден кийин редакциялар чыгарган контентке мониторинг жүргүзүү керек деп эсептейт.

“Окуу учурунда баары: “Ооба, ушундай кылыш керек” дешет, анан кайра редакцияга келип, баарын мурдагыдай жасай беришет. Балким, ушундай нерселерди көзөмөлдөсө, натыйжасы жакшы болмок. Мониторинг жүргүзүү, материалдардын жазылышын караган кадимки көрүнүш. Мисалы, окутуудан өткөрүү жана жарым жылдан кийин бул убакыттын ичинде жасалган материалдарга мониторинг жүргүзүү” деп түшүндүрдү журналист айым.

Ошондой эле, анын пикири боюнча мындай программаларды университеттердеги окутуу модулдарына киргизүү зарыл: “ЖОЖдорго келип, маалымат бериш керек, анткени университеттердеги окутуучулар стереотиптерге белчесинен баткан”.

Элира Түрдубаева: “Кыргызстандын журналисттери гендердик жактан дээрлик сезимтал болуп калышты, бирок баалуулуктардын өзгөрүүсү жөнүндө көбүрөөк контент түзүү керек”

**Кыргызстандын журналисттери гендердик жактан дээрлик сезимтал болуп калышты,
бирок баалуулуктардын өзгөрүүсү жөнүндө көбүрөөк контент түзүү керек**

“Ала-Тоо” эл аралык университетинин журналистика кафедрасынын башчысы жана изилдөөчү Элира Турдубаева медиа үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча беш жылдан ашуун убактан бери тренингдерди өткөрүп келет.

Изилдөөчү айым ММКда гендердик маселелерди чагылдыруу боюнча абал кыйла жакшырды деп эсептейт — айрым ММКлар феминитивдерди колдоно башташты жана стереотиптерди бекемдөөнү токтотушту, патриархалдык баалуулуктар менен күрөшө башташты.

“Теманы жана аталышын, лиданы тандоодо, сүрөттөрдү, видеолорду колдонууда гендердик сезимталдык сезилет. Бирок, кээ бир ММКлар дагы да гендердик сезимтал эмес. Ошол эле КТРК, ЭлТР жана аймактык каналдар, мисалы, “Регион ТВ”, “7 канал” жана башкалар. Балким, алар гендер боюнча тренингдерге барбагандыктан. Басылмалар, маалымат агенттиктери жакшырды. Ошол эле Super.kgнин журналисттери окуганга даяр, Limon.kgде ойлоно башташты” — деп түшүндүрдү изилдөөчү айым.

Медиа үй-бүлөлүк зомбулук, сексуалдык асылуу, зордуктоо, аялдардын укуктарын бузуу сыяктуу темаларды чагылдырууга өзгөчө көңүл бурганына карабастан, Турдубаеванын пикири боюнча бул чөйрөдөгү абал жалпысынан оң жагына өзгөргөн жок. Турдубаеванын көз карашы боюнча бул адамдардын баалуулуктарын жана жүрүм-турумун өзгөртүүгө багытталган агартуучу контент аз чыккандыктан болуп жатат.

“Маалымдоо гана эмес, ошондой эле адамдардын жүрүм-турумун өзгөртүү керек. Бул багытта иштер аз. Медиа бир нерсе болгонун гана чагылдырат. Медиа эркектер менен аялдардын, коомдун бардык мүчөлөрүнүн жүрүм-турумун өзгөртүүгө таасир этет. Тилекке каршы, зордук-зомбулукту алдын алуу же зордук-зомбулук жасалган болсо, эмне кылуу керектиги жөнүндө видеолор абдан аз” — деп эсептейт ал.

Ал инстаграмм жана Тикток үчүн кыргыз тилинде, мисалы, эгер аял үй-бүлөлүк зомбулукка кабылган болсо милицияга арыз жазып, коргоо ордери алуу керектиги тууралуу кадамдык нускамалары менен көбүрөөк видеороликтерди түзүүнү сунуштайт. Ошондой эле, анын пикири боюнча аялдардын финансылык жана юридикалык сабаттуулугун жогорулатуу үчүн ар кандай интерактивдүү контент түзүү керек.

“Үй-бүлөлүк зордук-зомбулук болгон учурда коргоо ордери бар экенин түшүндүрүү керек, ал агрессорду токтотпосо да, мүлктү бөлүштүрүүдөн жана алименттен коркпостон ажырашууга, кетүүгө болот, өзүн-өзү өнүктүрүү менен алектенип, акча табуу мүмкүн, стереотиптерден, стигматизациядан коркпоо зарыл. Журналисттер эмне кылуу керектиги тууралуу нускамасы менен видеороликтерди тартып жатканда арыздын формасына жана шаблонуна чейин видеого тиркелиши керек, анткени кээ бир аялдар эч нерсени билишпейт, ошондуктан аларга баарын даяр форматта берүү керек” — деп түшүндүрөт Турдубаева.

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

Ошондой эле Турдубаева журналисттерге аялдардын позитивдүү образдары — тигил же бул бийиктикке жеткен ийгиликтүү, күчтүү, көз карандысыз аялдарды көрсөтүү менен көп окуяларды жаратууну сунуштайт.

“Аял эркек сыяктуу эле бардык нерсени жасай алаарын көрсөтүү: космоско учуу, өз компаниясын ачуу, бизнеске ээ болуу, каржылык жактан көз карандысыз болуу. Ар кандай тармактарда көрсөтсө болот: IT, инженерия, так илимдерде. Илимдеги аял жашоону өзгөртөт. Бизге ролдук моделдер керек. Өз коомчулугун оң жакка өзгөртүп, өлкөнү эркектер менен бирдей өнүктүрүп жаткан ролдук моделдерге басым жасоо зарыл.

Саясатта, экономикада дайыма гендердик тең салмактуулукту көрсөтүү керек. Эркектер бар жерде: “Аялдар кайда?” деп сураш керек. Конференцияларда, форумдарда спикерлер кайда экенин сураш керек. Гендердик тең салмактуулукту дайымы көзөмөлдөп туруу керек” — деди ал.

Изилдөөчү айым журналисттерге кесип тандоодо кыздардын эркиндиги болушу керектиги жөнүндө көбүрөөк айтууну сунуштайт.

“Аялдар менен кыздар жөнүндө стереотиптерди өзгөртүү керек. Кесип тандоодо дарыгер, медициналык адис, мугалим же тигүүчү сыяктуу варианттарды гана эмес, алтын казып алуу тармагында, заводдордо иштөөгө болот. Бизде ата-эне кыздарына кесип тандоодо: “Ой, сен кызсың, мугалим же медайым болуу сага ылайыктуу” дешет.

Аял бардык тармактарда иштей алаарын, өз тандоосунда эркин экендигин жана каалаган өнөктөшүн тандап, өзү тандаган адам менен жашай алаарын чагылдыруу керек. Келиндин, аялдын, эненин салттуу ролунда гана аял бактылуу боло алат деп чагылдырууну токтотуу керек. Бул логика боюнча аялды бактылуу кылган төрт нерсе бар: балдар, күйөө, кайын журт жана келиндин ролу. Эгерде бул төрт нерсе жок болсо, анда аял бактысыз” — деди Турдубаева.

Турдубаева ошондой эле мигрант аялдарга карата стереотиптер менен күрөшүүгө көңүл бурууну сунуштайт.

“Мигрант аялдарды кабылдоону өзгөртүү керек. Эгер аял Анталияга туризм тармагына же Дубайга иштөө үчүн кеткен болсо, анда ал жеңил ойлуу кыз деген стереотип дароо пайда болот. Же ал ажырашкан болсо, аны жеңил ойлуу деп ойлошот. Адамдарда мындай кабылдоону, айрыкча эркектерде өзгөртүү керек. Аял өнөктөшүн, эркиндигин же иштеген жерин тандай алат деп дайыма трансляциялоо керек.

Россияга, Түркияга баруу менен аялдар каржылык жактан көз карандысыз болушат. Аялдар үй-бүлөлүк зомбулукка чыдабай, ажырашып, балдарын ата-энесине таштап, иштегенге кетип жатышат. Бул кырдаалдан чыгуунун жолу бар экендиги абдан жакшы. Алар бул зордук-зомбулукка жол бербөө үчүн ошол эле Россияга кете алышат” — деп түшүндүрдү изилдөөчү айым.

This project is funded
by the European Union

**“Кыргызстанда адилеттүү жана инклюзивдүү коомдун
өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү” долбоору**

Жалпысынан журналисттердин гендердик оптикасын күчөтүү үчүн Турдубаева “Гендер жана медиа” сыяктуу курстардын санын көбөйтүүнү, көбүрөөк стажировкаларды түзүүнү, журналисттерге конкурстар аркылуу ушундай контентти түзүүгө түрткү берүүнү сунуштайт. Мындан тышкары, ал ЖОЖдордун бардык курстарына гендердик сезимталдык боюнча компонентти интеграциялоо керек деп эсептейт.

“Эгерде студенттерде “Оператордук искусство” курсу болсо, анда оператордук искусство аркылуу аялдарды кинодо кантип көрсөтүүнү айтуу керек. Бул журналистика факультетинде гана эмес, бардык ЖОЖдордо, бардык факультеттерде болушу керек. Айрыкча юристтерде, экономисттерде гендердик мамиле болушу керек. Юристтер — бул келечектеги мыйзам чыгаруучулар” — деп жыйынтыктады Турдубаева.

